

ПРОЕКТНА КУЛЬТУРА ЯК ОСНОВНИЙ СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті визначено поняття «проектна культура». Виділені основні властивості проектної культури та умови оволодіння її педагогом.

Ключові слова: проектна культура, проектна культура вчителя, інноваційна діяльність, принципи формування проектної культури педагога.

Аннотация. В статье дано определение понятию «проектная культура». Выделены основные свойства проектной культуры и условия овладения ею педагогом.

Ключевые слова: проектная культура, проектная культура учителя, инновационная деятельность, принципы формирования проектной культуры педагога.

Summary. The article deals with the basic a concept «project culture». . Basic approaches are defined for the properties of project culture and condition of capture are selected by a teacher.

Key words: project culture, project culture of teacher, innovative activity, principles of forming of project culture of teacher.

На сучасному етапі розвитку освіти інноваційні процеси глибоко увійшли в її різні сфери. Вони направлені на становлення педагога нового типу, який здатний вирішувати коло значущих педагогічних проблем ХХІ століття.

Одним із аспектів управління інноваційними процесами в навчальному закладі дослідники Т.І. Шамова, М.М. Поташник, Н.П. Капустін вважають роботу з педагогічними кадрами, яка направлена на створення передумов для інноваційної педагогічної діяльності. Проблему формування готовності вчителя до інноваційної діяльності, розвитку інноваційної культури розкрито в роботах О.Р. Бадагуєвої, М. Бургіна, Л. М. Ващенко, І.В. Гавриш, В.М. Гриньової, Л.І. Даниленко, В.П. Делія, Т.М. Демиденко, І.Ф. Ісаєвої, М.В. Кларіна, А.І. Міщенко, В.Ф. Паламарчук, І. Підласного, Л.С. Подимової, Є.Н. Шиянкової та ін.

Готовність педагога до інноваційної діяльності визначається його

здатністю створювати, сприймати, реалізовувати нововведення, а успіх інноваційної діяльності шкіл залежить від сформованості проєктувальних умінь педагогів. Отже, основою готовності вчителя до інноваційної діяльності є проєктна культура.

Проблема формування проєктної культури на сьогодні стає актуальною для системи освіти, оскільки вона відповідає потребам формування нової якості сучасної людини та розвитку творчої діяльності суб'єктів освітнього процесу.

У наукових дослідженнях російських вчених М.М. Ахметової, Ю.В. Веселової, Н.О. Запесоцької, І.А. Колеснікової, А.П. Маркова, В.Є. Радіонова, Н.В. Топіліної, Л.А. Філімонюк розкрито поняття «проєктна культура».

До проєктної культури навчального закладу та засобів її формування звертались Ю.В. Веселова, В.Ф.Сидоренко, І.А.Зімня, А.О.Кравцов, В.А.Ченобитов та інші.

Разом з тим, у роботах вітчизняних авторів залишаються не достатньо вивченими поняття «проєктна культура вчителя», параметричні характеристики проєктної культури, механізми та система формування проєктної культури вчителя з впровадження інновацій.

Тому **метою** нашої статті є аналіз та характеристика поняття «проєктна культура» як основного способу реалізації інноваційної педагогічної діяльності.

Феномен проєктної культури не тільки все більш привертає увагу дослідників - філософів, істориків, теоретиків культури, методологів проєктування, але й стає однією з найважливіших складових сучасного освітнього процесу.

Сучасний контекст проєктування, взятий у його цілісності, можна позначити терміном «**проєктна культура**». Історія виникнення проєктної

культури пов'язується з філософією мистецтва епохи Відродження, що сформувала уявлення про людину-титана, здатну не тільки наслідувати прийнятні зразки, але й свідомо творити нові світи та ставлення до природи як джерела сил і енергії.

Розвиток цих ідей відбувається в Європейській філософії XVII століття, коли формується культ науки. Остаточно проектна культура формується до середини XX століття. А.О. Кравцов, С.А. Писарев, В.А. Ченобитов зазначають, що проектна культура приходить на зміну традиційним культурам.

На початку 70-х років XX століття Б. Арчер визначив проектну культуру як сукупний досвід матеріальної культури та сукупність досвіду, навичок та розуміння, яке втілено в мистецтві планування винаходу, створення та виконання.

Як зазначає Л.А. Філімонюк, «у сучасній розвинутій проектній культурі проектування – це один із полюсів горизонтального трикутника: «теорія» - «проектування» - «практика». [8, 18].

І.А. Зімня вважає, що проектна культура є загальною формою реалізації мистецтва планування, прогнозування, створення, виконання і оформлення. Вона покликана об'єднати два дотепер непересічних напрямки освіти: гуманітарно-художній та науково-технічний [4]. Проектність дослідниця розглядає як освітню тенденцію майбутнього.

Автор однієї з сучасних концепцій проектної освіти Г.Л. Ільїн пов'язує свою концепцію з поняттям проектної культури та проектного мислення. Особливістю проектної культури дослідник визначає прагнення зробити щось нове в матеріальній і духовній сфері.

Отже, проектна культура виражається в проектній діяльності й проектному мисленні та втілена в мистецтві планування, винаходу, перетворення світу на підґрунті заздалегідь продуманих проектів.

Аналіз визначень понять проектної культури в різних дослідженнях,

дозволяє розуміти її як спосіб творчої самореалізації людини.

Проектна культура особистості – це відносно нове поняття, яке увійшло в науку з розробкою технологій соціальної інженерії. Але, на думку Н.О. Запесоцької, однією з основоположних характеристик «людини культурної» є її здатність до проєктивної діяльності, тобто, до продуктивного уявлення, творчості та вільного перетворення реальності на основі моделі бажаного майбутнього [3, 12].

А.О. Кравцов, Л.А. Філімонюк, В.А. Ченобитов визначають проєктну культуру «як соціально-прогресивну творчу діяльність суб'єктів освітнього процесу у всіх доступних їм сферах буття або свідомості, при цьому вона представляє діалектичну єдність процесів опрідметчування (створення цінностей, норм, знакових систем та ін.) та розпрідметчування (засвоєння культурної спадщини); спрямовану на перетворення оточуючої їх дійсності; на перетворення скарбів людської історії у внутрішнє багатство особистості; на виявлення та розвиток сутнісних сил суб'єктів, які приймають участь в проєктуванні» [6, 8, 9].

На думку А.Т. Ашерова і В.І. Шеховцової, проєктна культура – це якісна характеристика розвитку творчих здібностей людини або групи людей, які досягнуті в результаті засвоєння теоретичних знань та практичних умінь в певному виді діяльності та дозволяють вдосконалювати та створювати нові об'єкти, предмети, технології, процеси з метою задоволення потреб людини [2, 46].

Відсутність проєктної культури призводить до невміння педагога ставити перед собою мету своєї діяльності, визначатися в професійному та ціннісному плані. За М.М. Ахметовою, **проєктна культура вчителя** – це складова частина його професійно-педагогічної культури, сукупність «проєктних» засобів інноваційного перетворення педагогічної дійсності на основі прогнозування, планування, конструювання та моделювання освітньо-виховних явищ, процесів та систем. Проєктно-діяльнісний рівень умінь

вчителя сьогодні визначає його професіоналізм [1].

Л.А. Філімонюк, характеризує особистість, яка оволоділа проектною культурою, вважає, що це суб'єкт, який здатний самостійно здійснювати проектувальну діяльність від «задуму до результату», до проектування та реалізації індивідуальних життєвих програм [8, 22].

Н.В. Топіліна в своєму дисертаційному дослідженні, присвяченому підготовці педагогів до інноваційної діяльності, визначає «проектну культуру педагога», як «інтегративний соціокультурний феномен, який об'єктивує в педагогічній практиці рівень методологічної культури педагога» Як інтегральна якісна властивість професійної діяльності, вона характеризується наступними проявами:

- прагнення цілеспрямовано перетворити соціум;
- ціннісна орієнтованість та реалізованість;
- відмова від знанієцентризму в проектувальній діяльності, спираючись на ідеї людино-, культуро-, природо- та соціодолітності освітньої системи школи;
- критеріальним характером відбору альтернативних педагогічних засобів, їх залежністю від необхідності реалізації конкретної функції, імовірнісним характером можливих рішень [7, 13].

Отже, без оволодіння проектною культурою педагог не зможе здійснювати свою професійну діяльність. Аргументи на користь необхідності засвоєння проектною культурою більшість дослідників називають наступні:

- проектування зміцнює тип мислення учасників проекту, наближаючи їх до потреб ХХІ століття;
- проектування визначає нове, сучасне, інноваційне обличчя освітньої установи;
- проектування реалізує ідеї особистісно-творчої педагогіки;
- проектування змінює конкурентоздатність самого вчителя.

Л.А. Філімонюк виділяє чотири суттєві *характеристики формування*

проектної культури, які дослідниця вважає тенденціями.

1. *Обумовленість формування проектної культури педагога потребою суспільства та школи.* У сучасній соціально-педагогічній ситуації, що склалася, без оволодіння проектною культурою педагог не зможе здійснювати свою професійну діяльність. Рівень проектної культури знаходиться в прямій залежності від наявності у навчальному закладі системи з її формування.

2. *Обумовленість ефективності формування проектної культури педагога високим рівнем рефлексивного управління цим процесом.* Рефлексивний характер управління дозволяє зробити процес формування проектної культури творчим.

3. Тенденція, яка розкриває залежність *формування проектної культури від ступеня розвитку професійної свободи особистості, її творчої самореалізації в педагогічній діяльності у виборі її стратегії і тактики.* Проектна культура є не тільки результатом педагогічної свободи особистості, але й необхідною основою розвитку здатності особистості ставити перед собою цілі діяльності у відповідності зі своїми намірами.

4. *Гуманістична направленість професійно-педагогічної діяльності вчителя.* У сучасному суспільстві пріоритетні позиції займає цінність людської особистості, багатство її духовного світу, яке виявляється в загальній професійно-педагогічній та проектній культурі.

Названі тенденції знаходять своє практичне вираження в реалізації **принципів:**

1) індивідуалізації та диференціації, які визначають технології формування проектної культури, підготовку методичних рекомендацій для вчителів;

2) професійно-педагогічної направленості цілісного освітнього процесу, реалізація якого, вимагає вирішення організаційних питань керівництвом навчального закладу;

- 3) єдності наукової та педагогічної діяльності в процесі формування проектної культури;
- 4) соціокультурної детермінації професійно-педагогічної діяльності, оскільки соціокультурна ситуація в суспільстві впливає на цілі, зміст, форми роботи з педагогами;
- 5) безперервності та послідовності, які забезпечують об'єднання теоретичної та практичної підготовки в процесі формування проектної культури;
- 6) цілепокладаючого включення педагога в інноваційну діяльність;
- 7) поєднання системного, особистісно-діяльнісного підходу;
- 8) гармонізації загальної та проектної культури;
- 9) самовизначення особистості вчителя в культурі;
- 10) професійно-педагогічного вдосконалення, як спеціальної систематичної діяльності, направленої на самоврядування, саморозвиток соціально та професійно значущих якостей особистості.

Принципи формування проектної культури педагога тільки в своєму поєднанні забезпечують цілісність та динамічність цього процесу [8].

Специфіка діяльності вчителя, система його цінностей, можливості для творчої реалізації особистості, дають змогу виділити основні **властивості**, притаманні проектній культурі:

- інтегративність;
- соціальність;
- регулятивність (саморегуляція діяльності особистості як вищий рівень її сформованості).

Слід відмітити, що необхідно створювати в навчальному закладі творчі колективи, які б займалися реалізацією дослідницьких проблем. Оскільки об'єднання вчителів навколо наукових ідей сприяє формуванню інноваційного середовища в навчальному закладі. Кожен суб'єкт освітнього процесу, як зазначає А.О. Кравцов, має бути підготовленим до того, щоб

індивідуально або у складі групи розробити та здійснити певний проект. Результати проектної діяльності повинні мати продуктивно-орієнтований характер, тобто, фіксуватися у вигляді опису цілей, методів та умов їх досягнення з урахуванням педагогічної, економічної, екологічної та соціальної доцільності, а також у вигляді результату даного проекту – діяльності, яка дає корисний педагогічний результат. Сукупність матеріалів, а також виконана діяльність і є проект, за яким оцінюється рівень оволодіння проектною культурою [6, 330].

Умовами оволодіння педагогом проектною культурою є:

- мотивація особистості на оволодіння проектною культурою;
- організація процесу проектування в навчальному закладі;
- інноваційну направленість педагогічної діяльності;
- можливість вибору особистістю шляху саморозвитку;
- розширення та поглиблення професійної майстерності вчителя;
- різноманітність видів діяльності;
- самореалізація та самоактуалізація в освітньому процесі.

Проектна культура вчителя *ґрунтується* на :

- проектній компетентності (знання та уміння з основ проектування);
- сформованості творчих якостей особистості вчителя;
- умінні будувати особисті підходи до вирішення нестандартних ситуацій;
- творчій активності.

Таким чином, проектна культура передбачає формування вчителя як творчої особистості, яка має постійну потребу в самоосвіті, побудові особистого плану безперервної освіти.

Отже, процес формування проектної культури має бути направлений на створення інноваційного середовища в навчальному закладі, тобто,

створення умов для постійного пошуку, оновлення засобів професійної діяльності. Динаміка цього процесу може бути забезпечена лише тоді, коли проектна культура функціонуватиме в педагогічному досвіді вчителя систематично.

Визначення понять «проектна культура», «проектна культура вчителя», виділення підґрунтя проектної культури та умов оволодіння її педагогом дає змогу визначити параметричні характеристики проектної культури, з'ясувати механізми формування проектної культури вчителя з впровадження інновацій, що потребує подальшого дослідження.

Література

1. Ахметова М.Н. Проектная культура будущего учителя / М.Н. Ахметова // Журнал Школьные технологии // Научно-практический журнал. – Москва : Нар. образование : НИИ школ. Технологий, 2004. - №4. – С. 210-220
2. Ашерев А.Т. Метод определения структуры и содержание учебного материала, формирующего проектную культуру будущих инженеров-педагогов в процессе системотехнической подготовки / А.Т. Ашерев, В. И. Шеховцова // Теорія і практика управління соціальними системами. – Харків : НТУ „ХПІ”, 2009. – № 1. – С. 45-54.
3. Запесоцкая Н.А. Проектная культура как основа профессионального мастерства менеджера социально-культурной сферы : автореф. дис. канд. пед. наук. : 13.00.05 / Н.А. Запесоцкая. - Санкт-Петербург, 2007 – 24 с.
4. Зимняя И.А. Педагогическая психология : Учебн. пособие / И.А. Зимняя. - Ростов-на-Дону : Феникс, 1997.
5. Колесникова И.А. Педагогическое проектирование : Учеб. пособие для высш. учеб. заведений / И.А.Колесникова, М.П. Горчакова-Сибирская; Под ред. И.А. Колесниковой. — М. : Издательский центр «Академия», 2005. — 288 с.
6. Кравцов А.О. Воспитание творческих установок как составляющая становления проектной культуры субъектов образовательного процесса / А.О. Кравцов// Инновации и образование. Сборник материалов конференции. Серия "Symposium", выпуск 29. - СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2003. - С. 324-330.
7. Топилина Н.В. Проектная культура как основа готовности педагога к инновационной деятельности : автореф. дис. канд. пед. наук. : 13.00.01. «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Н.В. Топилина. - Таганрог, 2006. - 23 с.
8. Филимонюк Л.А. Формирование проектной культуры педагога в процессе профессиональной подготовки : автореф. дисс. д-ра пед. наук: спец. 13.00.08. «Теория и методика профессионального образования» / Л.А. Филимонюк. – Махачкала, 2008. – 48 с.
9. Ченобытов В.А. Основы проектной культуры /Акмеологический подход в профессиональной подготовке специалистов на факультете технологии и предпринимательства / В.А.Ченобытов, Н.С.Коваленко. - СПб., 2002. - С. 116-123.